

Keskustan suhtautumisesta devalvaatioihin: Kommentteja Heikki Oksaselle

Samuli Skurnik

Heikki Oksasen laaja artikkeli *Kansantaloudellisen aikakauskirjan* numerossa 2/2017 on mielenkiintoinen katsaus talouspoliittiseen lähihistoriaamme. Kun se varmaan jää pitkäksi aikaa elämään tulevien ekonomistipolvien keskuuteen, on valitettavaa, että Oksanen ei ole malttanut pysyä artikkelin alun valuuttakurssi-poliittisessa historiakatsauksessa kaikilta osin viileässä asiantuntijaroolissa. Sen sijaan artikkelissa esitetään yksipuolisia ja poliittisävyisiä arvioita, joita ei voi purematta niellä.

Oksasen mukaan Maalaisliitto-Keskustapuolue olisi vuosikymmenten ajan ollut merkittävin devalvaatiota suosinut poliittinen voima (s. 185). En sinänsä epäile, etteikö varsinkin aikaisempina vuosikymmeninä puolueilla olisi ollut valuuttakurssipolitiikan suhteen vähintäänkin painotuseroja. Mutta asia kokonaisuutena, jollaisena se pitää mielestäni tällaisessa lähihistoriaamme luotaavassa katsausartikkelissa nähdä, ei ole suinkaan näin yksioikoinen. Kun otetaan huomioon valuuttakurssipolitiikan kokonaisproblematiikka, tämä ongelma ei suinkaan koskenut pelkästään Oksasen esille nostamaa Maalaisliitto/Keskustapuoluetta.

Kokonaiskuva valuuttakurssipolitiikan uuden vakaan/vahvan markan ajattelun hyväksynnästä ja käytännön toteutuksesta 1980-luvulla, mihin Oksanen viittaa, ei tosiasiaassa ollut niin yksiviivainen kuin mitä Oksanen antaa ymmärtää. Kuitenkin hän esittää syytöksen, että keskustalaiset olisivat itsekkäistä poliittisista syistä olleet “kallellaan devalvaatioiden suuntaan”.

Vasemmisto ei kuitenkaan ollut tällä saralla – siis itsekkäissä poliittisissa toiminnassa – Pekkaa parempi. Pitkäaikaisena SDP:n talouspoliittisena asiantuntijana ja ay-liikkeen aivoitukset hyvin tuntevana ekonomistina Oksanen kyllä tietää, että aivan yhtä itsekkäistä poliittisista syistä SDP ei ay-liikkeen tukemana ollut valmis toteuttamaan talouspolitiikan muilla osa-alueilla niitä välttämättömiä reuna-ehtoja, joita sen ajama valuuttakurssipolitiikan regiimin muutos olisi ehdottomasti tuekseen edellyttänyt. Eli suo siellä ja vetelä täällä.

Samalla sivulla (s.185) Oksanen arvioi myös vuonna 1986 idänkaupan ympärillä SDP:n ja Keskustan (tai pikemminkin Sorsan ja Väyrysen) välille syttynyttä poliittista kiistaa, johon

hän epäilee liittyneen Paavo Väyrysen osalta valuuttakurssipoliittista suhmurointia. Olin itse paikalla kuuntelemassa niin sanotusti “suoraan hevosen suusta” kiistan toisen osapuolen noihin aikoihin esittämiä argumentteja ja ajatuksia (Skurnik 2012). Sillä tietämyksellä en voi pitää oikeana Oksasen kuvausta [että Väyrynen toimi] “...ilmeisenä pyrkimyksenään joidenkin suuryritysten viennin turvaaminen säilyttämällä kauppa bilateraalisena”. Minun käsittääkseni Väyrynen oli tuolloin yhdessä ministerikollegansa ja tuona aikana läheisen keskustelukumppaninsa Esko Ollilan kanssa päivästään päätenyt jo hyvin varhaisessa vaiheessa siihen johtopäätökseen, että bilateraali-kauppa oli tullut tiensä päähän. Sen vuoksi hän keskeisenä poliittisena päätöksentekijänä kantoi itse asiassa aika yksin huolta siitä, että tämä tosiasia saataisiin mahdollisimman pian ja vähin vaurioiden hoidetuksi kuntoon. Tämän todistaa myös Johannes Koroma Teollisuuden Keskusliiton historiasta kirjoittamassa teoksessaan (Koroma 2015, 128–129, 239–240).

Oksasen arvio, että “*presidentti Koivisto ja pääministeri Sorsa katsoivat, että vientiä pitäisi leikata, mutta hätiköimättä*” on tämän todistusaineiston valossa liian myötäsukainen eikä anna oikeaa tai ainakaan tasapuolista kuvaa siitä, millaisella vastuullisuudella tätä maamme menestyksen kannalta huipputärkeää asiaa yritettiin poliittisen kentän eri puolilla hoitaa. Tosiasiassa tässä asiassa oli keskeisten poliittisten toimijoiden kesken syvällisiä näkemuseroja ja sen lisäksi myös Sorsan ja Väyrysen henkilökiemioiden toimimattomuudesta johtuvia vakavia informaatiokatkoksia. Omista Kairamon-Väyrysen työryhmän sihteerinä tekemistäni muistiinpanoista muistikirjan lehdellä 2407 luen, että Väyrynen oli esimerkiksi 16.9.1986 hyvin huolestunut pääministeri Sorsan Suo-

men Kuvalehdelle antamasta haastattelusta (Skurnik 2012). Väyrysen mielestään Sorsa ei haastattelussaan suostunut tunnustamaan tosiasioita eikä viestimään niitä realistisessa hengessä kansalaisille vaan Väyrysen tulkinnan mukaan yritti tulossa olevien vaalien vuoksi lykätä välttämättömien johtopäätösten tekemistä. Tässäkin asiassa taitaa siis vielä toistaiseksi olla vähintään kaksi totuutta siitä riippuen, mistä asiaa katsotaan ja kuka sitä milloinkin arvioi. Siksi olisi toivonut, että Oksanen olisi malttanut tässäkin kohtaa pysyä viileän asiantuntijan roolissa.

Oksanen kommentoi artikkelissaan myös minun vuosituhannen alussa Kanavassa julkaistua kirjoitustani (Skurnik 2003). Mutkat suoriksi vetäen hän tiivistää sen johtopäätökseen, että “*Väyrynen propagoi devalvaatiolinjaansa koko vuosikymmenen lopun muun muassa Kairamon ja Väyrysen ryhmän keskusteluisa*”. Myös tämä johtopäätös on mielestäni tarkoitushakuinen eikä anna totuudenmukaista kokonaiskuvaa tuon aikaisesta tilanteesta ja silloin käytyjen keskustelujen sisällöstä. Totta on, että Oksasen artikkelissa mainitussa Kairamon-Väyrysen ryhmässä¹ keskusteltiin mo-

¹ Kairamon-Väyrysen keskusteluryhmäksi kutsuttu vapaa-muotoinen, mutta varsin säännöllisesti ja järjestäytyneesti toiminut ryhmä koostui – hieman eri aikoina vaihdellen – seuraavista henkilöistä: Heikki Haavisto (MTK), Harri Hintikka (Lemminkäinen/Polar), Jaakko Ihamuotila (Valmet/Neste), Tapani Kabri (Teollisuuden yleinen ryhmä/STK, Kari Kairamo (Nokia), Pentti Koivikko (Suomen Pankki), Matti Korbonen (STK/KOP), Pentti Kouri (Yale University./New York University./Kouri Capital), Timo Laatuinen (TKL), Matti Liukkonen (OKO), Harry Mildh (Nokia), Esko Ollila (Kera/SKOP/Suomen Pankki), Samuli Skurnik (PTT), Vesa Vainio (TKL/Kymmene), Paavo Väyrynen (Keskusta). Aktiivisimpana toiminta-aikanaan vuodesta 1979 vuoteen 1988 ryhmä kokoontui 79 kertaa, yleensä aina koko illan jatkuneisiin tapaamisiin.

neen otteeseen huolestuneeseen sävyyn siitä, kuinka kauas alkuperäisistä tavoitteistaan niin sanotun vakaan/vahvan markan politiikan jäykkäniskainen ja dogmaattinen toteutus oli maamme valuuttakurssipolitiikan – ja sitä myötä vientituotteidemme hintakilpailukyvn – tosiasiallisesti johtanut. Totta kai myös tämän ryhmän sisällä oli näkemyseroja siitä, millaista valuuttakurssipolitiikkaa pitäisi ylipäänsä noudattaa. Mutta näin yksiniittisesti sanottuna Oksanen antaa kyllä lukijoille tästä asiasta historiallisesti aivan väärän mielikuvan sillä ei Väyrynen ymmärrykseni mukaan todellakaan propagoinut keskusteluryhmässä mitään delvalvaatiolinjaa vaan halusi päinvastoin käydä analyttistä ja tietopohjaista keskustelua tämän aihepiirin kaikista ulottuvuuksista.

Olin mukana Kairamon-Väyrysen keskusteluryhmässä koko sen toiminnan aktiiviajan ja toimin sen sihteerinä (Skurnik 2005, 2012; Koroma 2015). Paikan päällä muistiin merkitsemistäni puheenvuoroista ja ”pöytäkirjan” ulkopuolella käydyistä muista keskusteluista jääneistä muistikuvista voin tiivistää 1900-luvun lopun valuuttakurssipoliittisista näkemyseroista käydyin keskustelun seuraavaan yhteenvetoon:

- Keskustan ajattelussa painopiste oli kansantalouden riittävän kilpailukyvn ylläpitämisessä ja sen varmistamisessa, että noudatettava valuuttakurssipoliittinen linja kaikkine reunaehtoineen olisi sekä taloudellisesti että poliittisesti johdonmukainen ja kestävä.
- Professori Pentti Kouri taustoitti Kairamon-Väyrysen keskusteluryhmässä jo 1.4.1980 pitämässään puheenvuorossa valuuttakurssipoliittisen regiimin valinta-problematiikkaa seuraavasti (Skurnik

2012): *”Suomella on valittavana valuuttakurssipolitiikassa kaksi toimintalinjaa: devalvaatiolinja tai revalvaatiolinja. Jälkimmäinen nk. vahvan markan (Sveitsin mallin mukainen) valuuttakurssipoliittisen linjan menestyksellinen toteuttaminen pitäisi Suomen inflaation kansainvälistä tasoa hitaampana ja merkitsisi mm. tuotteidemme kansainvälisen hintakilpailukyvn vahvistumista. Valuuttakurssipolitiikan regiimin muutos on kuitenkin erittäin vaativa operaatio, joka edellyttää onnistuakseen huolella läpi mietittyä [ja laaja-alaisesti sisäistettyä/SS] kokonaisajattusta ja toimintamallia”*. Käytyään tämän jälkeen läpi vahvan markan valuuttakurssipolitiikan reunaehjoja Kouri totesi niiden osoittavan, että Suomessa ne eivät ole olemassa. Tämä osaltaan vaikutti siihen, miten Keskusta tarkasteli uuteen tähdänneen vahvan/vakaan markan valuuttakurssipolitiikan toteutusta.

- Keskustassa oli näin ollen alusta lähtien epäluuloa sen suhteen, kykeneekö ja haluaako SDP ja sen takapiruna toimiva ay-liike todella toteuttaa sellaista talouspolitiikkaa, jota sen vahvasti propagoima vakaan/vahvan markan politiikka olisi käytännössä edellyttänyt, siis kurinalaista ja kaikilla talouspolitiikan osalohkoilla koordinoitua politiikkaa.² Nämä haasteet oli yksi aihepiiri, josta Kairamon-Väyrysen ryhmässä kes-

² Vrt. myöhemmin *Ahon työreformi-yritys ja sen kohtalo (1992)* ja *Sorsan yritys (1991) sisäisen devalvaation toteuttamisesta*. Tämän voi lisätä myös vuoden 2016 kilpailukyky-sopimuksen synnyttämiseen liittyvät vaikeudet.

kusteltiin läpi 1980-luvun (Skurnik 2005; 2012).³

Tältä pohjalta voin nyt esittää omalta osaltani seuraavat teesit.

Ensinnäkin en yhdy Heikki Oksasen esittämään näkemykseen siitä, että 1980- ja 1990-luvulla Keskusta olisi ollut jokin notorinen devalvaatiopuolue, jonka nimenomaisena tavoitteena olisi ollut yhteiskunnallisista kustannuksista piittaamatta devalvaatioiden tavoittelemisen. Keskustan johdon tiedossa ja aktiivisessa harkinnassa olivat jo 1980-luvun alusta lähtien valuuttakurssipolitiikan päävaihtoehdot, eikä kumpaakaan vaihtoehtoa ollut ideologisista syistä suljettu pois. Ymmärtääkseni Keskusta ei 1980-luvulla myöskään ollut välttämättä ja lähtökohtaisesti kallellaan devalvaatioiden suuntaan, vaan pikemminkin se joutui niitä kilpailukyvyyn säilyttämisen ja kohtuuttomien sosiaalisten kustannusten ehkäisemisen nimissä joissakin tilanteissa vaatimaan, kun talouspolitiikkaa kokonaisuutena ei maassa ollut kyetty hoitamaan kurinalaisesti ja talouspolitiikan eri lohkoilla tasapainoisesti. Tällöin kyse ei kuitenkaan ollut talouspolitiikan ensisijaisesta tavoitteesta, mihin Oksanen viittaa, vaan välttämättömästä korjaustoimesta (Koroma 2015, 135).

³ Muutama poiminto laatimistani Kairamo-Väyrösen ryhmän muistioista (Skurnik 2012): 16.9.1986: *“Edessä on nyt raaka rakennemuutos, jonka sosiaaliset kustannukset tulevat olemaan suuret. Asiaa ei helpota se, että Suomi ei ole vahvan valuutan maa. PV ei usko suurten rysäysdevalvaatioiden mahdollisuuteen, mutta pienemmät voisivat taitavasti toteutettuna auttaa asiaa.”* 18.3.1987: *“Ei kukaan ole vaatinut devalvaatiota, mutta liian heikon kilpailukyvyyn vuoksi korkeat korot ja työttömyyden kääntymisen nousuun ovat tosiasioita, jotka pitää noteerata.”* 25.10.1988: *“Sosiaalista kriisiä ei keestetä delvalvoimatta. ... PV vakuuttunut, että ennen 1991 vaaleja ajaudutaan devalvaatioon.”*

Ongelmat valuuttakurssipoliittisen regiimin muutoksen toteuttamisessa Suomessa joutuivat ensisijaisesti siitä, että puolueilla oli selviä näkemyseroja siitä, miten valuuttakurssipolitiikan regiimin muutos olisi poliittisesti ja taloudellisesti realistinen. Ei myöskään ollut selvää – tai pikemminkin ei haluttu poliittisista syistä tunnustaa –, missä tilanteessa kansantalouden kilpailukyky kulloinkin oli, millaista talouspolitiikkaa de facto vallitseva taloudellinen tilanne kulloinkin kokonaisuutena edellytti tai mitkä talouspoliittiset toimenpiteet olivat tilanteen hallitsemiseksi kulloinkin poliittisesti toteuttamiskelpoisia. Kysymys ei siis ollut siitä, etteikö keskustalaisilla päättäjillä ja heidän käyttämillään asiantuntijoilla olisi ollut tarvittavaa teoreettista tietoa ja myös periaatteellista valmiutta valuuttakurssipolitiikan regiimin muutokseen, jos se olisi arvioitu poliittisesti realistiseksi. Oleellinen ero oli myös se, että Keskusta ei ollut oman valuuttakurssipoliittisen ajattelunsa suhteen dogmaattinen vaan pragmaattinen.

Tärkein ristiriitoja aiheuttanut tekijä oli se, että pääpuolueiden välillä puuttui 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa valuuttakurssipolitiikan osalta sekä keskinäinen poliittinen luottamus (molemmilta puolilta) että Keskustan puolella myös luottamus vahvaa/vakaata markkaa ajavien (SDP, Kokoomus ja Suomen Pankki) poliittiseen haluun ja kykyyn toteuttaa käytännössä sitä, mitä ilmoittivat ajamansa valuuttakurssipolitiikan tavoitteeksi.

Kaikien kaikkiaan 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun valuuttakurssipolitiikan uskottavuusongelma ja sen etäntyminen jo varhaisessa vaiheessa asetetuista tavoitteista oli oleellinen ja jo hyvissä ajoin nähtävissä ollut perusongelma (Skurnik 1991; 2012). □

Kirjallisuus

- Koroma, J. (2015), Suomalaisten hyvinvointia rakentamassa – *Teollisuuden keskusliiton historia*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Oksanen, H. (2017), “Euro ja Suomi politiikan ja talousoppien valossa”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 113: 183-203.
- Skurnik, S. (1991), “Valuuttakurssipolitiikalle saatava uskottavuutta”, *Uusi Suomi*, kolumni 12.3.1991.
- Skurnik, S. (2003), “Kairamon ja Väyrysen keskusteluryhmä”, *Kanava* 3/2003: 88–93.
- Skurnik, S. (2005), *Suomalaisen talousmallin murros. Suljetusta sääntelytaloudesta kaksinapaiseen globaalitalouteen*, Tammi.
- Skurnik, S. (2012), “Muistiinpanot Kairamon-Väyrysen keskusteluryhmän tapaamisista vuosina 1979–88”, *Moniste* (kirjoittajan hallussa), Skurnik Consulting.